

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק פר' ויחי תשפ"ג

הרב **מרדכי אלון שליט"א**

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני כניסת ויציאת השבת:

ירושלים - 16:10 | 17:29

תל אביב - 16:31 | 17:31

חיפה - 16:18 | 17:28

טבריה ומגדל - 16:25 | 17:28

באר שבע - 16:33 | 17:32

אמת ואמונה

מתחילה בצמוד לסיום הפסוק שחתם את פרשת 'ויגש', בלי שום הווח.² לכאורה היא בכלל לא פרשה בפני עצמה, היא באמצע פרשה. אז השאלה היא מי קבע ש'ויחי' היא פרשה? ברור שהיא 'פרשת שבוע' אבל היא לא פרשה סתומה או פרשה פתוחה. זה דבר שכל מי שמתבונן בספר תורה רואה את זה - תמיד כשהכהן עולה לתורה בתחילת ויחי, מסתבכים למצוא את מקום הקריאה...

ישנן שתי תשובות בדבר בקרב פרשני רש"י. הראשונה היא של הרא"ם,³ שמבאר -

וקראה בשם "פרשה" אף על פי שאין כאן ריוח כלל, מפני שעזרא עליו השלום לא תקן תחלת הפרשה הזאת מן "ויחי יעקב" אלא מפני שהיה מקובל אצלו שראוי להיות שם פסקא, אלא שה' גזר שלא יעשו אותה, ומפני זה שאלו הסבה, ואמרו: "למה פרשה זו סתומה?". (רא"ם עה"ת, שם)

כלומר אכן הפרשה היתה אמורה להתחיל בפסקה חדשה, אלא שהקב"ה גזר שלא יעשו אותה, ולכן שואל רש"י מדוע פרשה זו סתומה. זה הסבר נפלא אבל עדיין קשה דבר אחד - לכאורה זה קושי בחלוקת הפרשיות ולא "בפשוטו של מקרא". צריך עדיין להבין מה קשה בפשוטו של מקרא בהבנת הפסוק.

פשוטו של מקרא

"המשכיל לדוד"⁴ כותב דבר מדהים בהבנת הפשט. לכאורה, הפסוק שחותם את פרשת ויגש כבר אומר לנו היכן חי יעקב בשנותיו האחרונות -

וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מְצָרִים בְּאֶרֶץ גְּשֹׁן וַיֵּאָחֲזוּ כָהָן וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד. (שם מ"ז, כ"ז)

'ישראל' המוזכר בפסוק הוא גם עם ישראל אבל קודם כל יעקב עצמו שנקרא 'ישראל', ואם כן - מדוע הפסוק הבא, הפותח את פרשת 'ויחי', חוזר ואומר שיעקב חי בארץ מצרים?! לכאורה היה צריך להיות כתוב - "ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים

פרשה סתומה

פרשת 'ויחי' פותחת ומסיימת עוסקת באוירה מצרית. היא פותחת במילים -

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְצָרִים שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה... (בראשית מ"ז, כ"ח)

ומסיימת במילים -

וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן-מֵאָה וָעֶשְׂרִי שָׁנִים וַיַּחְנֹטוּ אֹתוֹ וַיִּישֶׂם בְּאֶרֶץ בְּמִצְרַיִם. (שם נ"ו, כ"ו)

את המילה האחרונה, "במצרים", שסמוך לה סיום החומש "חזק חזק ונתחזק", נוהגים האשכנזים לקרוא בקול רם במיוחד, ונדמה שהטון הזה צורם במיוחד, כאילו יש איזו רבותא בכך שהיוסף נשאר במצרים. ננסה להתייחס לזה בהמשך, אך נתחיל בתחילת הפרשה.

רש"י הראשון על הפסוק הראשון של הפרשה שואל שאלה שנראית לכאורה תמוהה לשיטתו, שהרי כידוע הוא בפרושו בא "לישב פשוטו של מקרא", כפי שהוא עצמו אומר בכמה מקומות, ואילו השאלה הזו שהוא שואל לא נראית כקשורה לפשוטו של מקרא -

ויחי יעקב. למה פרשה זו סתומה?....

נסביר למה הכוונה בביטוי "פרשה סתומה". זו נקודה כמעט 'גראפית' - אין עוד פרשת שבוע בכל התורה כולה שמתחילה באמצע פרשה. התורה, כידוע, מחולקת לפרשיות - כלומר למקטעים ('פרשה', להבדיל מפרשיות השבוע). 'פרשה סתומה' היא מקטע, פרשה, שבכתיבתה על גבי הקלף, מתחילה אחרי שהסופר השאיר מקום ריק על הקלף באורך שמספיק לכתיבת תשע אותיות,¹ ואילו 'פרשה פתוחה' פותחת בתחילת שורה, אחרי שהפרשה שלפניה הסתיימה והסופר השאיר מקום ריק עד לסוף השורה. תמיד פרשת שבוע מתחילה או בפרשה סתומה או בפרשה פתוחה. המיוחד בפרשת 'ויחי' הוא שהיא

¹ לשיטת הרמב"ם והשו"ע (יו"ד, רע"ה, ב').

² או יותר מדויק - רווח של אות אחת בלבד, כמו כל תחילת פסוק.

³ רבי אליהו מזרחי זצ"ל, (1435-1526), החכם באשי והרב הראשי של האימפריה העות'מאנית, ראש ישיבה, פוסק הלכה ואחד מגדולי פרשני רש"י.

⁴ רבי חיים דוד פאראדו זצ"ל, א' ניסן תע"ח (1718) - י"ב סיון תק"נ (1790). נולד בונציה, איטליה, ונפטר בירושלים (קבור בהר הזיתים). היה ראש ישיבה, פוסק, משורר ופרשן.

ואמנם יש תשובה לכל קושי אך לא נאריך בזה הפעם, רק נגיד שהתשובה לקושי השני היא שמי 'שמרגיש' את פרשת ויחי, בפנימיות שלה, הרי שהיא כולה בקשה לגלות את הקץ, "לישועתך קויתי ה'". כל הפרשה היא "האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים" - 'בואו הנה בני ודעו כי יהודה הוא גור אריה וכו'. אפילו בלי להזדקק לתרגומו של אונקלוס - המשיח צועק שם מכל הפסוקים. כל הפרשה היא שעוזבים את מצרים, עולים למערת המכפלה, עדיין גלות, אבל "פקוד יפקוד א-להים אתכם והעליתם את עצמותי", אבל יחד עם זה כל הפרשה זועקת גם "מצרים, מצרים" כמו שפתחנו, ושני הפירושים הראשונים של רש"י הם בעצם כמו פתיחת המנצח על התזמורת בנושא שבו הקונצרט הקרוב עומד לעסוק.

"נסתמו עיניהם ולבם מהשעבוד" מול "ביקש לגלות את הקץ ונסתם ממנו". רש"י יחזור על זה בכמה מקומות - גם עם אפרים ומנשה שפתאום נסתלקה שם ממנו השכינה, ואחרי זה שוב כאשר הוא בא לגלות את הקץ לבניו. יש כמה נוסחי מדרשים בזה. מדרש אחד אומר שהוא עמד לגלות להם את הקץ ורצה שתופיע עליו השכינה אבל זה נסתם - לא ממנו אלא - מאיתנו, כלומר שהוא לא הצליח לגלות לנו, אבל רש"י בחר דווקא בנוסח המדרש שאומר שהקב"ה לא איפשר לו - "ונסתם ממנו", כלומר לא רק שהוא לא היה יכול לגלות לנו אלא שגם ממנו זה נעלם.

השאלה המרכזית שצריך לשאול פה עכשיו היא - תגידו ת'אמת, בשביל מה בכלל לגלות את הקץ? מה זה ייתן? אם נאמר שמדובר על קץ גלות מצרים, הרי שכבר המהר"ל ב'גור אריה' אומר שלא יכול להיות שלזה הכוונה, כי כל האחים ידעו את הנאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים וכיצד היא תסתיים, אלא ברור שמדובר בקץ שיבוא במהרה בימינו, אבל גם כאן - בשביל מה? מה זה ייתן? מה הרעיון? הרי ברור שיעקב לא ביקש לגלות את הקץ כדי להראות שיש לו איזה 'זוארט' יפה - אז בשביל מה כן? נניח שהוא היה מצליח והיינו יודעים את הקץ - מה זה היה נותן לנו?

אפרים ומנשה

עוד נקודה שצריך לשים לב אליה היא שמיד אחרי 'ויחי יעקב', הוא קורא ליוסף, מבקש ממנו שלא לקבור אותו במצרים אלא במערת המכפלה, ואז קורא לאפרים ולמנשה. יוסף מגיע איתם להתברך ע"י יעקב, ושם מופיעה הפרשה המעניינת בה אומר יעקב ליוסף -

וְעָתָה שְׁנֵי-בָנָיךָ הַנּוֹלְדִים לְךָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד-בְּאֵי אֶלְיָךְ מִצְרַיִמָּה לִי-הֵם אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֵאֲבֹן וְשִׁמְעוֹן יְהוּדָה לִי. (שם מ"ח, ה')

⁶ וזה התחיל עוד בפרשת ויגש כשהגיע אליו הבשורה על שיוסף נמצא במצרים - "ותחי רוח יעקב אביהם".

וארבעים ומאת שנה" - בדומה לשרה או יצחק. זה הקושי בפשט שרש"י נתקשה בו. ומכיון שהתורה חוזרת ואומרת את אותו הדבר פעם שניה, מובן שכנראה פה מתחילה פרשה חדשה, ולכן צריך להבין מדוע היא סתומה ונעלמה ולא מופרדת מהפרשה שקדמה לה. מכל הנ"ל מובן שהשאלה של רש"י היא אכן שאלה בפשוטו של מקרא.

לעניות דעתי, קריאתו של 'המשכיל לדוד' בפשט חשובה כי היא עונה על שאלה שלכאורה היינו שואלים פה בפסוק, אם היינו אנחנו רש"י, גם בלי קשר לפרשה שפותחת - מה פירוש הלשון "ויחי יעקב בארץ מצרים...?" לכאורה בעברית נכון יותר היה לומר "ויהי יעקב בארץ מצרים..." - ברור שהוא חי שם!⁵ ולמה רש"י לא שואל את זה? לפי המשכיל לדוד' זה מובן - השאלה נשאלת מעצמה. כאשר אני שואל מה זה עושה פה, השאלה 'מה עושה פה המילה ויחי' זועקת, ולכן התשובה של רש"י תצטרך לענות גם על זה.

בעל הטורים ובעלי המדרשים מדברים פה ומסבירים שאכן אלו היו השנים שיעקב אבינו באמת סוף סוף חי. אחרי כל השנים של האתגרים והתלאות שעבר - במצרים הוא סוף סוף הצליח לחיות.⁶ ועדיין - איך זה שדווקא בארץ מצרים יעקב מצליח לחיות? ועוד קשה מה שהתורה מדגישה בפסוק שקודם לו "ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד". דווקא שם הם נאחזים, פרים ורבים!?

למה בכלל לגלות את הקץ?

אפשר אולי להבין שאכן זוהי גדולתו של יעקב - למרות שהוא נמצא במצרים, בערות הארץ, הוא מצליח לחיות שם. אמנם רש"י לא הולך בדרך הזו, אלא מציע שני פירושים -

לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד, שהתחילו לשעבדם... (שם)

ולכן לפי מה שאמרנו לעיל בפירוש הרא"ם, זה בא לבטא את הכאב, את השיעבוד. סתימת הפסוקים באה לבטא את זה שהמצב היה סתום, אין אור, תחילת שעבוד. פירוש שני שרש"י מביא הוא -

דבר אחר, שבקש לגלות את הקץ לבניו, ונסתם ממנו.

נזכור רק שאם רש"י מביא פירוש שני זה בגלל שהוא מוצא בפירוש הראשון קושי, והקושי הוא שלכאורה הפירוש הראשון איננו קשור לכאן - שהרי תחילת השיעבוד היתה לא במותו של יעקב אלא מאוחר יותר במותו של לוי, אחרון השבטים - כשרש"י אף אומר את זה בפירוש בתחילת ספר שמות! לכן הוא נזקק לפירוש השני, שכבר נאמר ב'מוסיקה אחרת', ולפיו מדובר על רצון לגלות את הגאולה וזה לא נסתם בגלל השיעבוד אלא כדי שיעקב לא יגלה את הקץ. אמנם גם בפירוש הזה יש קושי - שהרי ברכתיו של יעקב לבנים יאמרו רק בהמשך הפרשה, בקריאת 'רביעי' ולא כאן - אז מה זה עושה פה?.

⁵ ואל לנו להשוות את זה לפסוקים כמו "ויהיו חיי שרה...", כי שם זו פתיחה להמשך - למנין שנות חייה של שרה, ואילו כאן יש פתיחה נוספת אחרת לספירת שנותיו של יעקב - "ויהי ימי יעקב שני חיי...". אז זה לא דומה.

את זה לרע] והוא רק הסתר. ולכן יש לו סוף וקץ כי השקר אין לו רגלים וקיום [היינו שההסתר הוא שקר. ויעקב ביקש לגלות את הקץ, כלומר את השקר שבגלות ואת הכח שבשבילו נבראנו, והוא להאמין בו ית' ולקבל הכל בשמחה ובאמונה ואז אתה בגאולה, ואז ההסתר נפסק. אבל לכאורה זה דבר שאינו מציאותי!]. ואם הי' יודעין זה האמת לא הי' שולט בהם הגלות [זה שהגלות שולטת בי זה בגלל שאני לא יודע את זו האמת!] רק כי לא הי' ניתקן הכל כראוי והי' מוכרח להיות גלות מצרים, ולכן לא הי' יכול לגלות זה הקץ. ומ"מ איתא [בזוה"ק] כי גילה מה שרצה לגלות רק בדרך הסתר,⁸ ופרשנו בעזה"י כי יש אספקלריא המאירה והיא בחי' יעקב שאין לפניו הסתר ורואה הכל בעין הראות, ויש אספקלריא שאינה מאירה והיא בחי' אמונה [ואת זה נתן לנו יעקב] שע"י ההסתר עצמו צריכין לבוא אל האמת ע"י האמונה... (שם תרל"ה)

אם היה נגלה לנו הקץ, היה מתברר שלגלות אין קיום, שהכל שקר. אם היה מתגלה לנו הקץ, הייתי רואה ממש כמו יעקב אבינו שהכל שקר ודמיונות. לפעמים אתה שומע רדיו ושם, בעיקר בתחנות שמדברים אקטואליה וחדשות, הטון של המגישים רציני כזה ומלא חשיבות עצמית, הדו-שיח לפעמים מתלהם, המוזיקה מאד קצבית ורועמת. ואתה שואל את המדברים שם (כשבצעם השאלה נשאלת בלבך בלבד) - למה אתם כל כך רציניים? אולי כדאי שתתפסו את עצמכם פחות ברצינות? אתם עושים הרבה רעש כי לשקר אין רגליים ואז אתה מכניס לעצמך שזה העולם האמיתי כשבפועל הכל שם שקר, אין שם כלום! ברגע שאנחנו נחליט לכבות את הכפתור של הרדיו - הכל יעלם, כל הפיקציה הזו תתמוגג. זה שם רק כי אנחנו החלטנו להקשיב לזה...

ביקש יעקב לגלות את הקץ, דהיינו ביקש לגלות לנו שנראה את השקר בעינינו באמת. לא רק שנדע שזה שקר אבל נמשיך בשגרת החיים הרגילה ונמשיך להתייחס אליו כאילו הוא אמת וניכנס מזה לדיכאון, אלא שממש נפנים שזה שקר, שאין שם כלום. לגלות את הקץ - שזה יהיה בנגלה, שנבין בחוש שהקב"ה שם אותי במקום הזה כדי שאני אאיר את העולם מתוך החשכה. זה מה שביקש יעקב - ונסתם ממנו.

אספקלריה שאינה מאירה

ראיתי בשבוע שעבר ב'חתם סופר' גימטריה מופלאה על הפסוק -

וַיִּרְא יַעֲקֹב כִּי יֵשֶׁבֶר בְּמִצְרַיִם... (מ"ב, א)

מצר"ם בגימטריה עולה לשלש מאות ושמונים, וכאשר שוברים את מצרים, היינו חותכים את זה לשניים מקבלים מאה ותשעים, גימטריה של ק"ץ. 'שמעתי שרק מתוך מצרים אפשר לגלות ולקבל את הכח הזה לנצח את האימפריה הגדולה'. מדהים.

זה משפט משמעותי כי המשמעות היא שאפרים ומנשה הם שני הנכדים היחידים שהופכים להיות שבטים לכל דבר וענין. יעקב מדגיש פעמיים את העניין הזה של "הנולדים לך בארץ מצרים". הם הנכדים היחידים של יעקב שנולדו במצרים, הילדים היחידים שנולדו למי מהאחים שלא בארץ כנען, וזה לא רק שגם הם נשארו 'בסדר' אלא שרק שניהם הופכים להיות שבטים! ויעקב אף מצווה כי בהמשך הדורות כל אבא שיבוא לברך את בניו יברך אותם בברכה הזו - "ישמך א-להים כאפרים וכמנשה".

בנוסף הוא פונה ליוסף ומבקש ממנו שלמרות שהוא עצמו את אמו של יוסף לא קבר בארץ - שיקבור אותו במערת המכפלה, ורש"י מבאר שהוא חושש שיש בליבו של יוסף עליו. כל האמירה הזו קשה פה מאד כי לכאורה היא אינה קשורה למיקום הזה, לברכה של אפרים ומנשה. לכאורה הוא היה צריך לומר ליוסף את זה בתחילת הדברים ולא פה.

לכבות את הכפתור

יש תורה מופלאה בשפת אמת זיע"א ואני מבקש לעיין בה - אא"ז מו"ר זצלה"ה הגיד ויחי יעקב בארץ מצרים' כי ע"י בחי' אמת [שיעקב הוא כידוע בחינת אמת] יכולין להיות גם בארץ מצרים. וכ' תתן אמת ליעקב עכ"ד. דהנה לא הוי ליה למימר [אלא] רק ויחי יעקב בארץ מצרים [זו השאלה ששאלנו שכאילו רש"י התעלם ממנה]. ומשמע דעיקר הרבותא [הגדלות, החידוש] מה שהי' בבחי' חיים גם בארץ מצרים. ופירוש 'חיים' הוא דביקות בשורש ומקור שמשם נמשך תמיד חיות [ע"פ "ואתם הדבקים בה' א-להיכם חיים כולכם היום". 'מים חיים' הם מים שאין להם הפסקה, שבאים ישירות מהמקור. 'מים חיים' מביאים אל כלי כדי ליטרה מטומאת מת]. וכ"כ בזוה"ק ויגש ע"פ ותחי רוח יעקב. ונראה לומר שהוא מלשון מים חיים, שע"י שמחת הנפש מעורר מקור החיים וניתוסף חיות... (שפ"א ויחי, תרל"א)

איך נוצרים "מים חיים"? - כאשר אני יודע לקבל את הכל, את כל מה שהקב"ה מביא עלי, באמונה מופלאה ושלמה ובשמחה.

בתפילת ערבית אנחנו אומרים "אמת ואמונה" - 'אמת' היא מידתו של יעקב שתיקן את תפילת ערבית. מה ההבדל בין 'אמת' ל'אמונה'? כדי להבין את זה נראה פסקה נוספת מהשפת אמת -

וזהו שכתוב 'ביקש לגלות הקץ ונסתם ממנו'. אם הפי' על זמן ביאת משיח, לא ידענו מה סוד עמוק הוא זה. וגם מה נ"מ בידיעה זו, רק עיקר הפי' שרצה לברר להם שורש הגלות והגאולה. כי באמת אין רע יורד משמים [אך נשאלת השאלה - אבל אנחנו רואים שיש רע בעולם, שיש חושך? אלא] וימי הרעה נעשים רק ע"י חסרון המקבלים שנהפך להם לרע [כשאני מרגיש רע, זה חיסרון שלי כמקבל. אני הפכתי

⁸ לשון הזוה"ק - "דגילה מה דגילה וסתם מה דסתם".

⁷ ציטוט מסבו, אדמו"ר הראשון מגור, בעל החידושי הרי"מ זיע"א.

שנסתמו עיניהם וליבם, מה שצריך לעשות עכשיו זה לפתוח את "עיניהם" ואת "לבם", ואלו הם תפילין של יד ושל ראש, וזה כוחה של אמונה - כאשר אתה מצליח לכרוך אותה בך כמה שיותר.

שאלתי את נכדי שמתחיל להניח תפילין בקרוב - 'אתה הרי כבר מתפלל הרבה זמן, אומר קריאת שמע, מקיים מצוות. למה עם התפילין חיכית עד עכשיו?'. התשובה ההלכתית היא שצריך לזה גוף נקי, שהנער יוכל לשמור בעצמו על גופו יהיה נקי, אבל ההבנה הפנימית יותר היא שאת התפילין, בניגוד למצוות אחרות, אנחנו כורכים על הגוף ובעצם הופכים להיות אחד. כל חפץ אחר של מצווה אם נעזוב אותו הוא ייפול, אבל התפילין ימשיכו להיות כרוכים בנו. ומה הן התפילין? עור של בהמה גסה שהגיע לשיא הגסות ולשיא העיבוד. עור בהמה שמקשים אותו וריחו נורא ואז כותבים בו את הפרשיות, על היד ועל הראש, בהבדל אחד - על הראש אלו ארבע פרשיות נפרדות וביד זה קלף אחד. למה? כי בראש יש הרבה מחשבות, סברות, לכאן ולכאן - וזה בסדר גמור, אבל על הלב זה צריך להופיע ב'בוש' אחד, באמונה אחת. זה לא יכול להתחלק לסברות.

ומה קדוש - האותיות, הדין, הקלף, או הבית כולו? - עכשיו אין פה עוד עור של בהמה גסה. תפילין מניחים רק בסמוך לגיל בר המצווה כי רק אז אתה מתחיל להיות בהמה גסה. ילדים קטנים לא מבינים מה הכוונה ומהי בהמה גסה, ורק כשמגיעים לגיל הזה מבינים עד כמה האדם יכול להיות בהמה גסה, והשאלה היא האם אתה יכול להפוך את הבהמה הגסה לחפצא של קדושה או לא? - זו קריאת הכיוון שלך. זה מה שצריך להנחות אותך. האור יכול להופיע בהסתר הכי גדול או שלא? לכן זו המצווה שחיכתה שתגדל. לומר 'רפאנו' זה הרבה יותר טהור ומתוק בגיל שבע, אבל לדעת שאתה בהמה גסה - זה רק עכשיו. נעים להכיר את עצמך, ולדעת שאת זה אני הופך לחפצא של קדושה. זה התיקון ל"נסתמו עיניהם ולבם".

וזה פלא פלאות שבספר תורה רק 'ויחי' היא פרשה סתומה ואילו בתפילין כל הפרשיות סתומות ונסתרות. אנחנו לא רואים כלום. פרשות סתומות, או יותר נכון - הפרשות פתוחות רק שאנחנו סתומים. זה בי - סתום. אני לא באספקלריה מאירה אלא באספקלריה שאינה מאירה. ולכן, אגב, שבת לאו זמן תפילין היא, כי זו בחינת יעקב, נחל בלי מצרים. בשבת הבר לא סתום. בשבת גם כאשר אתה אוכל אתה לא נעשה בהמה גסה. שבת זו מדרגה אחרת לגמרי. מעין עולם הבא, בחינת יעקב, וכן אנו אומרים בנוסח הקידוש של שבת בבוקר - "וְהָאֱכָלְתִּיךָ נְחָלֶת יַעֲקֹב אָבִיךָ כִּי פִי הוּא דָבָר" (ישעיהו נ"ח, י"ד). זה העונג.

וישם בארון כמצרים

שאלנו למה יעקב מספר ליוסף על רחל. יש תורה מופלאה של הרבי מליובאוויטש זיע"א - האם באמת יש הווא אמינא שיוסף כעס על יעקב בנושא הזה? ולמה הוא מעלה את זה דווקא כאן בתוך אפרים ומנשה?

את זה ביקש יעקב לגלות, שהקץ הזה יהיה גלוי לנו. הרי הראשונה שירדה למצרים היתה הנשמה היקרה שלי - שירדה לעולם הזה, לתוך המיצרים שלו.

ממשיך השפת אמת -

...ויש אספקלריא שאינה מאירה והיא בחי' אמונה שע"י ההסתר עצמו צריכין לבוא אל האמת ע"י האמונה ["ואמונתך בלילות", היינו שלכח האמונה אנו נזקקים כאשר אתה נמצא במצב שבו אי אפשר להוכיח אמיתות ברורות. אמונה זה שאני יודע שע"י ההסתר עצמו באים אל האמת]. ונקראת אספקלריא שאינה מאירה כי האור בא מההסתר דייקא כנ"ל והבן. (שם)

האור בא דווקא ע"י ההסתר. נסביר את זה כמו שמסבירים לילדים (כי דווקא ע"י ההסבר הפשוט אנחנו מבינים הכי טוב); כשיש יום חם מאד, איפה יותר חם - בקומת קרקע או בראש מגדל בן מאה קומות? ברור שלמטה יותר חם, אבל זה לא מובן, שהרי למעלה אתה נמצא יותר קרוב לשמש, מקור החום! התשובה היא - 'אור חוזר'. כשהשמש מגיעה לכביש, לקרקע, אין לה לאן להמשיך, אז הוא מתחילה לחזור חזרה ואז יש שם עוצמה כפולה. כך, ככל שיש יותר חושך - יש יותר אור. מהחושך, מההסתר יוצא אור שאתה הגעת אליו.

הרבי מליובאוויטש זיע"א אומר שיעקב רצה לגלות לבניו מהכח שלו והקב"ה לא נתן לו כי הוא רצה שהם יגיעו לזה לבדם, בדרכם. תתן להם רק אספקלריה שאינה מאירה - את כח האמונה, וזה יש לכולנו בתוכנו.

...וכיון שלא הי' יכול יעקב לגלות זה הקץ שהוא לברר להם האמת בבחי' אספקלריא המאירה צריך להיות התיקון בבחי' אמונה. וזה צריכין לידע גם עתה כי בכל גלות כן [גם בגלות שלי, בגלות של השטויות שלי], שהקב"ה מכין קודם הגלות הארות קדושות שיכולין להתדבק בהם אף בחשך רק שאינו נגלה, וכשמאמינים כראוי יכולין למצוא האמת ואז בא גאולה, כי תכלית הגלות הגאולה כנ"ל. וכן שמעתי מפי מו"ז ז"ל ע"פ ויחי יעקב בא"מ שע"י בחי' אמת מדתו של יעקב כדכ' תתן אמת ליעקב ע"י יכולין לחיות גם בכל המצרים שיש לכל איש ישראל כנ"ל... (שם תרל"ה)

בר מצווה של בהמה גסה

שאלנו למה פרשה זו סתומה. בתורה אחרת מדבר הש"פ"א על כך שצריך לקרוא ק"ש ערב ובוקר. "אמת ויציב" ו"אמת ואמונה". בברכה שאחרי ק"ש של שחרית מופיעה שמונה פעמים המילה 'אמת'. ארבע פעמים בפסקה הראשונה וארבע בשניה. מובא מהאריז"ל שזה כנגד תפילין של יד ותפילין של ראש, שמניחים בקריאת שמע, שהרי שם אנו מקבלים עול מלכות שמים, וקריאת שמע זה אף יציאת מצרים "אני ה' א-לוהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לא-להים, אני ה' אלוהיכם" - ואנחנו מצרפים לזה את המילה "אמת", כי זו אמת שבה מתוך המציאות של מצרים. כיון

גם ענייני עוה"ז להש"י. וגר לשון המשכה כמו מעלה גרה, שגם מה שנק' גר מי שמגייר עצמו. ג"כ ע"ש זה. שמוציא נקודה קדושה שהי' נטבע באומות. וכן ענין גלות מצרים שכ' גר יהי' זרעך כו' ג"כ הפי' להוציא ניצוצות קדושה שנטבעו במצרים. וז"ש ואח"כ יצאו ברכוש גדול... (שפ"א שם תרל"א)

למה ברא אותי הקב"ה בעולם הזה? בשביל העולם הזה? בשביל המצרים? בשביל לסבול בקליפות - או בשביל הכח להוציא את החיות מהקליפות האלו?. לא כתוב "ויהי יעקב בארץ מצרים", אלא "ויחי יעקב בארץ מצרים", את הכח לגלות את החיות מתוך ההסתר ומתוך זה הוא נתן לנו את כל הכוחות.

למה פרשה זו סתומה? הסביר ה'משכיל לדוד' שפתחנו בו כי אילו היא הייתה פתוחה הרי שאנחנו היינו כבר באמת שם וזו לא הייתה עבודה שלנו, ולכן נסתם מה שנסתם ונגלה מה שנגלה. נסתמה האמת ונתגלה כח האמונה.

זה המושג של 'ויחי', אבל כשחושבים לעומק מבינים שזה בעצם כל החיים. אנחנו לא באיספקלריה המאירה, "ויקרבו ימי ישראל למות..." - אבל "יעקב אבינו לא מת" (תענית ה:), "מה הוא בחיים אף זרעו בחיים" (שם). הכח הזה שיעקב הוריש לנו - לא מת. מצרים מתה מזמן וגם אשור ורומי וכל השטויות של העולם הזה. אפילו החדשות שפספסנו הבוקר, וגם הבג"צ וכל הבלי ההסתרים האלו - ומה שלא הספיק למות אתמול ימות מחר, אך "יעקב אבינו לא מת". כח האמונה הזה לא מת. יש קץ - "כי לשקר אין רגליים". הוא נמצא באמונה שבי, ביכולת שלי לעבוד עוד ועוד ולהפוך גלות לגאולה. להתייחס לנקודת האמת ולשמוע כי "יש שבר במצרים".

זו עבודה של כל יום, של כל רגע. וכמו בחיים - יש יום ויש לילה, וזו עבודת הלילה. "במראות הלילה", עבודתו של יעקב.

אומר יעקב ליוסף - 'בקלות יכולתי לקחת את רחל איתי למערת המכפלה. זה הדבר שהכי רציתי בו, אבל הקב"ה גזר עלי, שכשיצאו הבנים וילכו לגלות אז אמך רחל, אשתי האהובה, תבכה עליהם. ואם הייתי שואל אותה מה היא מעדיפה, להיקבר במערת המכפלה עם אדם וחווה, עם אברהם ויצחק ואיתי או להיות כאן בדרך עם הבנים - היא בכלל לא היתה מבינה את הדילמה פה. והכח שהיא יצרה הוא שהנכדים שלה, אלו שנולדו במצרים, יש להם כח של שבטים -

וְעַתָּה שְׁנֵי בְנֵי הַנּוֹלָדִים לְךָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עֲדִיבְאֵי אֵלַיךָ מִצְרַיִמָּה לִיְהִיֵם אִפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֵאֲבֹן וְשִׁמְעוֹן יְהוּדָה לִי. (מח, ה')

אתה רוצה להבין מאיפה הכח ששני היחידים שיכולים להצטרף לשבטים הם ילדים שנולדו בערוות הארץ, בטומאת מצרים, שם למטה? - תביט אל אמך רחל. ובטח יש לך עוד שאלה סמויה, בני יוסף הצדיק - 'אבא, אני יכול גם להיקבר במערת המכפלה או לפחות בארץ מיד?', אז התשובה היא - לא. כי אתה יוסף, המשיית את ידו על מצרים, תמשיך לגלות לעם ישראל בגלות איך על ידי האמונה יש קץ לגלות. אתה יודע מה הבשורה שלך? - "וישם בארון במצרים". וכאשר נצא ממצרים ניקח את הארון שלך והים יראה וינוס, ומהכח שלך, מהכח שאתה מעניק לנו להבין איך מכינים את המציאות של מצרים כולה, אנחנו נדע איך יהודי יידע לעמוד בגלויות שלו. אתה יסוד הקץ. אתה יסוד שמגלה את הקץ ולכן אתה נשאר פה ו-"בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד באי אליך לי הם... כראובן ושמעון", והחידוש שלי של 'ויחי יעקב בארץ מצרים', הוא שיעקר החיות הוא היכולת להוציא את החיות מתוך הקליפות, מהמקומות הנמוכים.

כוחו של יעקב אבינו לא מת

השפת אמת זיע"א ממשיך ואומר בשנת תרל"א דבר אדיר - כי כל בריאת אדם בעוה"ז לא הי' כדי להידבק ח"ו בעוה"ז. רק להיפוך - שע"י דביקות האדם בעיקר החיות מתמשך

השיעור מוקדש לע"ג
 ר' משה פנחס ב"ר מנחם מנדל גולדברג ז"ל
 ר' נתן בן וויזאן ז"ל
 ולרפואת
 עמרם בן אידיה חייה
 סמדר בת חנה
 להקדשת שיעורים ניתן לפנות בהודעת וואטסאפ
 לעמנואל - 054-7500516